

The European Union’s “Support to Migration Policy Development and Relevant Capacity Building in Armenia” Programme

Եվրամիության «Աջակցություն Հայաստանում միգրացիոն քաղաքականության և համապատասխան կարողությունների հզորացմանը» ծրագիր

Policy Brief Համառոտագիր

This project is funded by the European Union
Ծրագիրը ֆինանսավորվել է Եվրամիության կողմից

ԲՐԻՏԻՇ ԵՍՈՒՆՍԻԼ

International Center for Human Development
Մարդկային զարգացման միջազգային կենտրոն

This project is implemented by
Ծրագիրն իրականացնում են՝

Migration Agency of the Ministry of Territorial Administration of RA
ՀՀ տարածքային կառավարման նախարարության միգրացիոն գործակալություն

Աշխատանքի տեղավորման գործակալությունների դերը միգրացիայի կանոնավորման գործում

Համառոտագիր

Մարդկային
գարգացման
միջազգային
կենտրոն

Հայաստանում աշխատանքի տեղավորման մասնավոր գործակալությունների (ԱՏԳ) ծառայություններից օգտվողների թիվն ավելանում է հայաստանցի յուրաքանչյուր տասներորդ գործատու ներկայում օգտվում է այդ ծառայություններից: Եվ սակայն ԱՏԳ-ների առջև կանգնած են բազմազան դժվարություններ, որոնք խոչընդոտում են աշխատանքի շուկայում այս կարևորագույն դերակատարների արդյունավետ գործունեությանն ու ինստիտուտի կայացմանը:

Հայացք 360 աստիճանի տակ. բազմահոգս միջնորդները

Գործատուների և աշխատանք փնտրողների միջև միջնորդ հանդիսացող ԱՏԳ-ները հիմնականում փոքր և միջին ձեռնարկություններ են, ունեն մեկից երեք աշխատակից և, այս առումով, դիմակայում են այն մարտահրավերներին, որոնց բախվում են ՓՄՁ-ներն՝ անկախ գործունեության ոլորտից: Ի թիվս այլ ձեռնարկությունների՝ դրանք բողոքում են մեծաթիվ ու բազմատեսակ ստուգումներից, իրավական թույլ կարգավորումներից ու պետական պատասխանատու մարմինների կողմակալ վերաբերմունքից: Թերևս այս հանգամանքն է մղել ԱՏԳ-ներին համախմբվելու՝ սեփական շահերն առավել արդյունավետ պաշտպանելու նպատակով: Արտադրողների և արդյունաբերողների միության շրջանակներում ստեղծվել է ԱՏԳ-ների ճյուղային կառույց: Այդուհանդերձ, ԱՏԳ-ների առջև դեռևս բազմաթիվ խնդիրներ կան ոլորտը կարգավորելու և իրենց գործունեությունն ինքնակարգավորելու առումներով:

Բազում են նաև ԱՏԳ-ների մտահոգությունները: Իրավական ներկա մշակույթում միջնորդային գործունեություն իրականացնողի շահերը բավարար չափով պաշտպանված չեն: Նրանց ծառայությունից օգտվողները զարտուղի ճանապարհներով խուսափում են իրենց պարտավորությունները կատարելուց: Ծառայություններ մատուցողների և ստացողների հարաբերությունների թերի կարգավորումից դժգոհ են, սակայն, ոչ միայն ԱՏԳ-ները: Արհմիություններին, օրինակ, անհանգստացնում են աշխատանքի տեղավորման գործընթացում աշխատավորների իրավունքների պաշտպանության թերությունները: 2001թ. վերացվել է ԱՏԳ-ների գործունեության լիցենզավորման պահանջը, ինչն, արհմիությունների կարծիքով, հանգեցրել է դրանց կարողությունների թուլացմանը: Մյուս կողմից սակայն հայաստանյան իշխանական և գործարար շրջանակներում միանշանակ չի ընդունվում ԱՏԳ-ների գործունեության լիցենզավորման խնդիրն օրակարգ բերելու նախաձեռնությունը: Ոմանց կարծիքով այն կլուծի միջնորդ կազմակերպությունների գործունեության նկատմամբ պատշաճ վերահսկողություն իրականացնելու խնդիրը, ոմանց կարծիքով՝ դա ավելի խոր ստվեր կտանի միջնորդի գործունեությունը:

Շատ ԱՏԳ-ներ աշխատանքի տեղավորման ծառայություններ մատուցում են ի թիվս գործունեության այլ տեսակների՝ տուրիզմ, անշարժ գույքի առք ու վաճառք, թարգմանիչներ, մասնագիտական վերապատրաստում և այլն: Արհմիությունները համարում են, որ ԱՏԳ-ները հիմնականում առաջարկում են որակավորում չպահանջող և ցածր վարձատրվող աշխատանքներ և իրենց ծառայությունները տրամադրում են «ոչ-մասնագետ» աշխատողներին, իսկ արտերկրում աշխատանքի տեղավորման ծառայություններ գրեթե չեն առաջարկում: Խնդիրների շարքում նաև հաճախորդների անհատական տվյալների պաշտպանության հարցերն են, ինչպես նաև պատշաճ խորհրդատվության բացակայությունը:

Աշխատաշուկայում առկա ամենացավալի մարտահրավերներից է մարդկանց թրաֆիքինգը: Թեև ըստ որոշ այնոմների մինչ այժմ որևէ ԱՏԳ-ի թրաֆիքինգի կազմակերպման մեղադրանք չի առաջադրվել և թրաֆիքինգի կազմակերպիչներն ավելի շուտ անհատներն են քան գրանցված և օրինական գործունեություն իրականացնող ինստիտուտները, այնուամենայնիվ կա տեսակետ, որ ժամանակավոր աշխատանքային պայմանագրերը շատ հաճախ էականորեն ուղեկցում են աշխատողների իրավունքները, ինչի արդյունքում հազվադեպ չեն թրաֆիքինգի դրսևորումները թե՛ Հայաստանի սահմաններում, թե՛ արտերկրում: Այս մարտահրավերին դիմակայելու համար էական է ԱՏԳ-ների, պետական մարմինների, արհեստակցական միությունների, հասարակական կազմակերպությունների և հեղինակավոր միջազգային ու միջպետական կառույցների (Միգրացիայի միջազգային կազմակերպություն, Աշխատանքի միջազգային կազմակերպություն այլն) միջև համագործակցությունը, որի անբավարար մակարդակից, սակայն, դժգոհ են բոլոր նշված շահագրգիռ կողմերը:

Երևան 0001
Սայաթ Նովա 19
Հեռ.՝ +374 10 582638
Ֆաքս՝ +374 10 527082

mail@ichd.org
www.ichd.org

Աշխատաշուկան՝ գլոբալ, միջնորդները՝ անձեռահաս

Տարօրինակ է, սակայն, հայաստանյան իրականության մակերեսային քննությունն անգամ ցույց է տալիս, որ ԱՏԳ-ները խուսափում են արտաքին աշխատանքային միգրացիայի դաշտ դուրս գալուց: Պատճառները, թերևս, պետք է փնտրել այս դաշտում դրանց կարողությունների խիստ սահմանափակության և չկարգավորվածության կամ թերի կարգավորվածության մեջ: Այսպես, ԱՏԳ-ները չունեն արտերկրում աշխատատեղեր փնտրելու, գտնելու և այդ գործում արտերկրի համապատասխան գործընկերների հետ համագործակցելու անհրաժեշտ կարողություններ: Որևէ կառույց այս բացը չի լրացնում, ասենք՝ խորհրդատվության կամ միջնորդության միջոցով: Արտերկրում մեր քաղաքացիների աշխատանքային գործունեության կարգավորման գործում անբավարար դերակատարում ունեն նաև արտերկրում ՀՀ դիվանագիտական առաքելություններն ու հյուպատոսական ծառայությունները: Արդյունքում Հայաստանում ԱՏԳ-ների գործունեությունը հիմնականում սահմանափակվում է աշխատանքային միգրացիայի ներքին՝ ներպետական հոսքերով: Միաժամանակ, արտագնա աշխատանքի կազմակերպման բազմաթիվ ինդիվիդուալ մուտք են չլուծված:

Երկար ձեռքեր միջնորդների համար

Արտագնա աշխատանքի կարգավորման, անկանոն միգրացիայի ու թրաֆիքինգի կանխարգելման տեսանկյուններից միջազգային աշխատաշուկայում քաղաքացիներին աշխատանքի տեղավորման ծառայություններ մատուցելու գործում ԱՏԳ-ների դերի ու կարողությունների հզորացումը հասունացած ինդիվիդուալ է: Դրա կարևորությունը դժվար է գերազանահատել: Չէ՞ որ վերջին տարիներին հայաստանցի էմիգրանտների 94 տոկոսը հենց միգրանտ աշխատավորներն են, իսկ Հայաստանի յուրաքանչյուր վեցերորդ տնային տնտեսության առևձազն մեկ անդամը միգրանտ աշխատավոր է: Իսկ քանի որ միգրանտների բացարձակ մեծամասնությունը ներկայում արտերկրի մեկնում է սեփական սոցիալական կապերի կամ երրորդ անձանց միջնորդությամբ, ապա նրանց իրավունքները ակներևաբար մնում են խիստ խոցելի: Մինչդեռ դաշտում գործող հզոր ԱՏԳ-ները կարող են մեծ ծառայություն մատուցել մեր հասարակությանը՝ դիմակայել արտերկրում հայաստանցի աշխատավորների իրավունքների պաշտպանության և արտագնա աշխատանքի հետ կապված բազմաթիվ մարտահրավերների:

Հայաստանը դեռևս չի անդամակցել ԱՄԿ 1997թ. Աշխատանքի տեղավորման գործակալությունների կոնվենցիային (C181): Ու թեև մեր օրենսդրությունն արդեն իսկ համապատասխանում է կոնվենցիայի մի շարք պահանջներին, դրա ընդունումը լրացուցիչ խթան կհանդիսանա դաշտի հետագա կարգավորման և ԱՏԳ-ների ինստիտուտի հզորացման համար:

Եվրոպական միության անդամ երկրների հետ երկկողմ աշխատանքային պայմանագրերի կնքումը շրջանաձև միգրացիայի զարգացման և այդ գործում ԱՏԳ-ների դերի ընդլայնման առանցքային գործիքներից մեկն է: Միջավայրն էլ ավելի բարենպաստ կդառնա ճամփորդական փաստաթղթերի կենսաչափական համակարգին անցնելուց, ինչպես նաև միգրացիայի և աշխատանքի տեղավորման ոլորտներում Եվրամիության օրենսդրության չափանիշներին մեր կարգավորիչ դաշտը մոտարկելուց և միգրանտ աշխատավորներին իրավական, սոցիալական և ֆինանսական համապատասխան երաշխիքներ տրամադրելու մեխանիզմներ ներդնելուց հետո:

ԱՏԳ-ների և արհմիությունների միջև առաջին քայլերն անող համագործակցությունը պետական մարմինների, հասարակական և միջազգային կառույցների օժանդակության և հոգածության կարիքն ունի: Դիվանագիտական և հյուպատոսական ծառայությունների հետ հարաբերությունների կարգավորումը, տեղեկությունների փոխանակման փոխադարձ աջակցության և այլ հարաբերությունների հստակ կանոնակարգումը թույլ կտա որոշակիորեն ցրել աշխատանքի արտաքին շուկաները հասանելի դարձնելու անորոշության, թրաֆիքինգի ճիրաններում հայտնվելու վախի մթնոլորտը:

Սակայն ամենից առաջ և ամենից առավել անհրաժեշտ է ստեղծել միջնորդ կառույց հենց միջնորդների՝ ԱՏԳ-ների համար, որը առաջիկա տարիներին հնարավորություն կընձեռի նրանց պատշաճ կերպով մուտք գործել միջազգային աշխատաշուկաներ՝ արտերկրում աշխատատեղերի մասին տեղեկատվությունն ամփոփելու և նրանց տրամադրելու, ԱՏԳ-ների ունակությունները զարգացնելու և անհրաժեշտ կապեր և վստահություն ձևավորելու միջոցով:

Համառոտագիրը մշակվել է «Աջակցություն Հայաստանում միգրացիոն քաղաքականության մշակմանն ու համապատասխան կարողությունների ձևավորմանը» ծրագրի շրջանակներում 2009թ. դեկտեմբերի 14-ին կայացած կլոր սեղանի մասնակիցների կողմից հայտնած կարծիքների հիման վրա:

Կլոր սեղանին մասնակցում էին անկախ վերլուծաբաններ, պետական պաշտոնյաներ, միջազգային կառույցների ներկայացուցիչներ:

Ծրագիրը ֆինանսավորվում է Եվրոպական միության կողմից:

